



Kansliavdelningen
Dokumentansvarig
Kanslichef



Riktlinje för minoritetsfrågor och teckenspråk

Leksands kommun

Innehåll

1	Inledning.....	3
1.1	Nationella minoriteter och minoritetsspråk	3
1.2	Självidentifikationsprincipen	3
1.3	Teckenspråk.....	3
1.3.1	Teckenspråkets användning i samhället	3
1.3.2	Språkbrukare i Sverige.....	4
2	Lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk – Minoritetslagen	5
2.1	Lagändring	5
2.2	Finansiering.....	5
2.3	Förvaltningsområden	5
2.4	Minoritetslagens allmänna bestämmelser	5
3	Lagar och regler om teckenspråk	7
3.1	Teckenspråk i grundskolan	7
3.2	Revidering av läroplan för förskolan.....	7
4	Riktlinje för minoritetsfrågor Leksands kommun	8
4.1	Syfte	8
4.2	Mål	8
4.3	Avgränsning	8
5	Styrande principer	9
5.1	Information om rättigheter	9
5.2	Språk och kultur	9
5.3	Delaktighet	9
6	Äldreomsorg på minoritetsspråk	11
7	Ansvar och uppföljning	12
7.1	Nationell uppföljning.....	12
7.2	Språkrådet.....	12

1 Inledning

I februari 2000 ratificerade Sverige Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter (ramkonventionen) och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (språkstadgan). I samband med ratificeringen infördes minoritetspolitik som politikområde inom den svenska statsbudgeten. När riksdagen beslutade om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken utgick man från Europarådets konventioner. Regeringen kompletterade dessa kriterier och kom fram till att en grupp, för att räknas som nationell minoritet i Sverige, ska ha:

- En uttalad samhörighet och en icke-dominerande ställning i samhället
- En religiös, språklig, traditionell och/eller kulturell tillhörighet
- En vilja och strävan att behålla sin identitet
- Historiska eller långvariga band med Sverige

1.1 Nationella minoriteter och minoritetsspråk

Riksdagen har erkänt fem nationella minoriteter i Sverige: judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar, vilka samtliga uppfyller ovan kriterier.

Ramkonventionen slår fast att skyddet av nationella minoriteter, och av de rättigheter och friheter som tillkommer personer som tillhör dessa minoriteter, utgör en integrerad del av det internationella skyddet av mänskliga rättigheter.

I språklagen anges att de nationella minoritetsspråken i Sverige är finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska med samtliga varieteter.

Den svenska minoritetspolitiken syftar till att ge skydd för de nationella minoriteterna och stärka deras möjligheter till inflytande, samt att stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande.

1.2 Självidentifikationsprincipen

Självidentifikationsprincipen innebär att det är upp till varje enskild individ att själv avgöra om hen anser sig tillhöra en eller flera minoriteter. Samhället kan därför inte ställa några krav på någon att styrka sin tillhörighet.

1.3 Teckenspråk

Det svenska teckenspråket hör inte till de fem nationella minoritetsspråk för vilka Sverige skrivit under Europarådets konvention. Svenskt teckenspråk uppfyller dock flera viktiga kriterier för vad som kan betraktas som nationellt minoritetsspråk – det är till exempel tydligt ett helt eget språk och det har använts under mycket lång tid i Sverige.

1.3.1 Teckenspråkets användning i samhället

Svenskt teckenspråk har en särskild ställning i det svenska samhället genom språklagen (2009:600). Språket används i arbetsliv, utbildning, kultur, tv, sociala medier och på fritiden där det finns teckenspråkiga personer. I kontakter med icke-teckenspråkiga personer används teckenspråkstolkar, främst i arbetsliv och utbildning. Teckenspråkigas gemenskap kallas för

dövsamhället eller teckenspråkssamhället beroende på vilka individer man avser. Det finns en stark gemenskap mellan teckenspråkiga döva över landsgränser och en lång historia av välutvecklade internationella kontakter.

1.3.2 Språkbrukare i Sverige

Av dem som har det svenska teckenspråket som modersmål är alla inte döva. Även personer med hörselnedsättning och hörande personer – framför allt barn till teckenspråkiga – kan tillägna sig svenskt teckenspråk i tidig ålder. En del lär sig språket som ett andra språk. Det kan vara föräldrar eller anhöriga till teckenspråkiga barn, vänner, partner och personer som använder det svenska teckenspråket i sitt arbete. Räknar man med dem är antalet språkbrukare betydligt fler. Teckenspråkiga personer är flerspråkiga, svenska och andra språk används parallellt med det svenska teckenspråket. Vilket av dessa språk som är starkast kan variera mellan individer.

2 Lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk – Minoritetslagen

Minoritetslagen trädde i kraft år 2010 och beskriver förhållandet mellan det allmänna och de nationella minoriteterna. Utvärderingar som genomfördes efter att minoritetslagen trätt i kraft har visat att kommunernas arbete utifrån lagen var bristfällig och därför gjordes ett antal förändringar som trädde i kraft 1 januari 2019. Dessa omfattar förstärkningar i de allmänna bestämmelserna som gäller samtliga minoriteter och minoritetsspråk.

2.1 Lagändring

En av de nya paragraferna (5 b §) anger att kommuner ska anta mål och riktlinjer för sitt minoritetspolitiska arbete. Syftet med lagändringen är att kommunerna ska förhålla sig mer aktivt och strategiskt till sitt ansvar för minoritetspolitiken, även där det inte finns någon aktiv efterfrågan på åtgärder från nationella minoriteter inom kommunen. Lagen anger inte närmare hur kommunernas mål och riktlinjer ska vara utformade. Det står kommunerna fritt att anpassa dessa efter lokala förhållanden.

2.2 Finansiering

Då antagandet av mål och riktlinjer är en obligatorisk uppgift ska kommunerna, enligt den kommunala finansieringsprincipen, kompenseras ekonomiskt av staten. Kompensationen ska ske genom en årlig höjning av det generella statsbidraget. Statsbidraget är avsett att användas till de merkostnader som uppkommer i kommunen och regionen med anledning av de rättigheter som enskilda har enligt lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

2.3 Förvaltningsområden

Minoritetslagen innehåller ett grundskydd, som gäller hela landet, och särskilda bestämmelser för de så kallade förvaltningsområdena. Det finns förvaltningsområden för finska, meänkieli och samiska och kommuner som ingår i ett eller flera förvaltningsområden har utökade skyldigheter att erbjuda förskola, äldreomsorg och myndighetskontakter på respektive språk.

Leksands kommun ingår inte i något förvaltningsområde.

2.4 Minoritetslagens allmänna bestämmelser

Minoritetslagens allmänna bestämmelser gäller i hela landet och slår bland annat fast att:

- Kommuner och regioner ska informera de nationella minoriteterna om deras rättigheter och det allmännas ansvar enligt minoritetslagen och de föreskrifter som lagen hänvisar till.
- Det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken.
- Det allmänna ska främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur.

- Barns utveckling av en kulturell identitet och användning av det egna minoritetsspråket ska främjas särskilt.
- Kommuner och regioner ska anta mål och riktlinjer för sitt minoritetspolitiska arbete.

3 Lagar och regler om teckenspråk

I 9 § språklagen anges att det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja det svenska teckenspråket, samt i 14 § 2 punkten att: ”den som är döv eller hörselskadad och den som av andra skäl har behov av teckenspråk ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda det svenska teckenspråket.”¹

När Europarådets konventioner som rör minoriteter och minoritetsspråk öppnades för ratificering tillsatte den svenska regeringen en kommitté som fick i uppdrag att utreda vilka språk som skulle få status som nationella minoritetsspråk i Sverige. Kommittén kom fram till att det svenska teckenspråket inte är ett kulturspråk som talas av en minoritet utan snarare ska ses som ett kommunikationsmedel för personer med hörselnedsättningar. Därför fick det svenska teckenspråket inte status som ett nationellt minoritetsspråk. I språklagen från 2009 jämföras emellertid det svenska teckenspråket med de nationella minoritetsspråken, men skyddet är inte lika omfattande i språklagen som i minoritetslagen.²

3.1 Teckenspråk i grundskolan

Skolförordningen har fastslagit att huvudmannen ska sträva efter att erbjuda fler alternativ i grundskolans språkval än franska, spanska och tyska. Där anges att en elev i grundskolan även har rätt att välja teckenspråk. Dock är inte huvudmannen skyldig att anordna undervisning i ett språk som erbjudits som språkval om färre än fem elever väljer språket.³

3.2 Revidering av läroplan för förskolan

Från och med 1 juli 2019 gäller en reviderad läroplan för förskolan där Skolverket tagit särskild hänsyn till behovet av teckenspråk. Där står att ”För döva barn, barn med hörselnedsättning och barn som av andra skäl har behov av teckenspråk ska språkutvecklingen främjas i det svenska teckenspråket.”⁴

¹ [Språklag \(2009:600\) Svensk författningssamling 2009:2009:600 - Riksdagen](#)

² [Är svenskt teckenspråk ett nationellt minoritetsspråk? | Institutet för språk och folkminnen \(isof.se\)](#)

³ [Skolförordning \(2011:185\) Svensk författningssamling 2011:2011:185 t.o.m. SFS 2022:1400 - Riksdagen](#)

⁴ [Läroplan \(Lpfö 18\) för förskolan - Skolverket](#)

4 Riktlinje för minoritetsfrågor Leksands kommun

4.1 Syfte

Syftet med riktlinjen är att tydliggöra Leksands kommuns ansvar när det gäller nationella minoriteter, minoritetsspråken samt det svenska teckenspråket i linje med gällande konventioner och lagstiftning.

4.2 Mål

Målet är att skydda de nationella minoriteterna, att stärka möjligheterna för minoritetsgrupperna att vara delaktiga, stödja minoritetsspråken så att de hålls levande samt tillgodoser språkbehoven för teckenspråkiga personer. Mål och delmål ska integreras i verksamhetsdokument för mänskliga rättigheter, demokratifrågor, social hållbarhet, folkhälsa med mera, och i verksamhetsplaner för sektorer och utskott/nämnd.

4.3 Avgränsning

Denna riktlinje utgör ett styrdokument och förhåller sig övergripande till de allmänna bestämmelserna i minoritetslagen samt språklagen i allmänhet och i de delar som rör det svenska teckenspråket. Riktlinjen avgränsas därmed utifrån att Leksands kommun inte ingår i ett, enligt minoritetslagen specificerat, förvaltningsområde och därmed inte berörs av de särskilda bestämmelserna för ett sådant.

5 Styrande principer

Främst är det lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk (minoritetslagen) och språklagen (2009:600) som ligger till grund för de styrande principerna i denna riktlinje. I vissa fall är även annan lagstiftning aktuell, vilken då hänvisas till i respektive avsnitt.

5.1 Information om rättigheter

Leksands kommun ska:

- Informera de nationella minoriteterna och teckenspråkiga personer om deras rättigheter och vilket ansvar kommunen har i enlighet med aktuell lagstiftning. Informationen ska vara tillgänglig på kommunens hemsida.

Kommunstyrelsen ansvarar för att generell information finns tillgänglig.

5.2 Språk och kultur

Rättigheterna när det gäller språk och kultur regleras, förutom i minoritetslagen, även i språklagen (2009:600), skollagen (2010:800), skolförordningen (2011:185), bibliotekslagen (2013:801) och lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barns rättigheter.

Leksands kommun ansvarar för att:

- elever inom grundskolan, anpassad grundskola, gymnasieskolan och anpassad gymnasieskola som tillhör någon av de nationella minoriteterna erbjuds modersmålsundervisning i elevens nationella minoritetsspråk
- teckenspråksundervisning erbjuds såsom modersmål, enligt kommunens riktlinjer, dvs. det krävs minst fem elever som önskar det och att det finns en lämplig lärare att tillgå,
- information om rätten till modersmålsundervisning i nationella minoritetsspråk, samt att information om rätten till teckenspråksundervisning enligt skolförordningen och läroplanen för förskolan ges till vårdnadshavare
- främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur och att använda det egna minoritetsspråket med särskilt fokus på barn,
- erbjuda litteratur på minoritetsspråken på kommunens samtliga folkbibliotek.

5.3 Delaktighet

Leksands kommun ska:

- ge människor som ingår i de nationella minoritetsgrupperna och teckenspråkiga personer möjlighet till inflytande i frågor som berör dem,
- erbjuda samråd med representanter för minoritetsgrupper och teckenspråkiga personer i frågor som berör dem,

- främja barns och ungas möjligheter till inflytande och, om samråd påkallas, anpassa formerna för samråd så att det passar barns och ungas förutsättningar,
- kommunstyrelsen/utskott/sector kan genomföra samråd på eget initiativ. En minoritetsgrupp eller flera minoritetsgrupper samt teckenspråkiga personer kan framföra önskemål om att ha samråd i en specifik fråga och då ska detta genomföras i den mån det är möjligt.

6 Äldreomsorg på minoritetsspråk

Förutom minoritetslagen så regleras äldres rättigheter inom ramen för äldreomsorgen som tillhör en nationell minoritet även i socialtjänstlagen (2001:453).

Leksands kommun ska:

- erbjuda den som begär det möjlighet att få hela eller en väsentlig del av den service och omvårdnad som erbjuds inom ramen för äldreomsorgen av personal som behärskar finska, jiddisch, meänkieli, romani chib, samiska eller teckenspråk, om kommunen har tillgång till personal med sådana språkkunskaper och vill använda språket i tjänsten,
- beakta de äldres behov av att upprätthålla sin kulturella identitet inom äldreomsorgen,
- informera den som ansöker om bistånd inom ramen för äldreomsorg om de möjligheter som finns,
- verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, jiddisch, meänkieli, romani chib, samiska eller teckenspråk där detta behövs i omvårdnaden av äldre människor.

7 Ansvar och uppföljning

Kommunfullmäktige har antagit riktlinjen och kommunstyrelsen/utskott/sector ansvarar för att efterleva den. Kommunstyrelsen samordnar frågorna kring nationella minoriteter och minoritetsspråk samt teckenspråk i kommunen samt ansvarar för att följa upp riktlinjen.

Kommunstyrelsen och varje utskott/sector ansvarar för sina respektive åtaganden i enlighet med reglementena och vad som följer av denna riktlinje. Åtaganden i riktlinjen ska hanteras inom ansvarig sektors budget för ordinarie verksamhet.

Utskott/sector ska, om de haft samråd med nationella minoriteter i enlighet med minoritetslagstiftningen 5 §, anmäla detta till kommunstyrelsen.

Riktlinjen ska uppdateras varje mandatperiod och ansvaret för det ligger hos kommunstyrelsen.

7.1 Nationell uppföljning

Länsstyrelsen i Stockholm och Sametinget har ett nationellt uppföljningsansvar för minoritetspolitiken och följer årligen upp kommunernas minoritetspolitiska arbete.

7.2 Språkrådet

Språkrådet är en avdelning inom den statliga myndigheten Institutet för språk och folkminnen. De har inget uppföljningsansvar, men däremot är en av uppgifterna att ge råd i frågor som rör det svenska teckenspråket. Rådgivningen kan gälla bruket av det svenska teckenspråket och om språkliga rättigheter. Såväl myndigheter som den intresserade allmänheten kan vända sig till språkvårdarna med frågor.⁵

⁵ [Om det svenska teckenspråket | Institutet för språk och folkminnen \(isof.se\)](https://isof.se/)